

BUSINESS IN-ZICHT

N° 31 / MAART 2011

EEN BERICHT OVER
ONDERZOEK AAN DE
FACULTEIT ECONOMIE EN
BEDRIJFSWETENSCHAPPEN
VAN DE KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT LEUVEN

IN DIT NUMMER

Pag. 1 en 4

LOCATIEBESLISSINGEN VAN BEDRIJVEN

*Karen Crabbé en
Karolien De Bruyne*

Pag. 2-3

SERVITIZATION: A CHALLENGING SERVICE BUSINESS MODEL FOR MANUFACTURING FIRMS

*Pieter Colen, Marc Lambrecht,
Bart Van Looy and Ivanka Visnjic*

OVERHEDEN STREVEN ERNAAR BEDRIJVEN AAN TE TREKKEN OMWILLE VAN DE WERKGELEGENHEID, SPILLOVERS VAN KENNIS EN INVESTERINGEN DIE ZE MET ZICH MEEBRENGEN. HIERVOOR WORDT HET STEEDS BELANGRIJKER EEN INZICHT TE HEBBEN IN DE BEPALENDE FACTOREN BIJ HET NEMEN VAN EEN LOCATIEBESLISSING.

DETERMINANTEN VAN LOCATIEBESLISSINGEN

De determinanten van locatie zijn uiterst divers. Zowel puur 'economische' factoren als eerder 'politiek' getinte factoren spelen een rol.

Economische factoren

In de eerste plaats is het duidelijk dat 'natuurlijke factoren' determinerend zijn voor locatie. De 'natuurlijke factoren' zijn wat we noemen exogene variabelen. Zij verklaren de locatie van bedrijven in se. In de realiteit zien we echter dat clusters van bedrijven zichzelf vaak versterken waardoor we observeren dat het locatieproces een endogeen gegeven wordt (De Bruyne (2006)).

Een eerste reden voor bedrijven om zich te vestigen in de buurt van anderen is de nabijheid van een afzetmarkt. De koppeling tussen bedrijven en consumenten kan van groot belang zijn. Bedrijven willen zich daar vestigen waar de vraag naar hun goederen groot is. Werknemers aan de andere kant vestigen zich graag in de buurt van bedrijven omdat dat voor hen vaak betere loonsvoorwaarden inhoudt.

Locatiebeslissingen van bedrijven

Belastingen versus agglomeratie-effecten

Karen Crabbé en Karolien De Bruyne

Een andere reden voor bedrijven om te clusteren is de koppeling tussen bedrijven onderling. Het gebeurt frequent dat het ene bedrijf goederen produceert die het andere bedrijf nodig heeft voor haar productie.

Beide redenen voor clustering kunnen geplaatst worden onder de noemer 'agglomeratie-effecten' – hetzij vraag-, hetzij aanbodgeïnduceerd. Deze agglomeratie-effecten worden centripetale krachten genoemd, krachten die bedrijven naar het centrum van economische activiteit toe trekken. Er zijn echter ook centrifugale krachten die bedrijven uit het centrum wegduwen zoals onder andere transportkosten of concurrentie-effecten.

Politieke factoren

Uiteraard spelen niet enkel economische factoren een rol bij het nemen van een locatiebeslissing. Overheden kunnen eveneens een invloed uitoefenen door een locatie 'kunstmatig' aantrekkelijk te maken aan de hand van bijvoorbeeld investeringen in een goede infrastructuur, een verlaging van de belastingen en dergelijke meer.

In de literatuur rond belastingen tonen verschillende studies een negatieve impact aan van vennootschapsbelastingen op het aantrekken van nieuwe bedrijven – een andere zogenaamde centripetale kracht. Zo stellen De Mooij en Ederveen (2003) in een meta-studie vast dat een verlaging van de vennootschapsbelasting met 1 procentpunt buitenlandse directe investeringen doet stijgen met 3.3 procent. Deze negatieve correlatie zou ertoe kunnen leiden dat overheden een 'race to the bottom' aangaan om zoveel mogelijk bedrijven aan te trekken. Binnen Europa is er wel degelijk belastingconcurrentie, maar geen echte 'race to the bottom'. Een mogelijke verklaring voor het ontbreken van een dergelijke neerwaartse spiraal is de aanwezigheid van vraag- en/of aanbodgeïnduceerde agglomeratie-effecten. Regio's met sterke agglomeratie-effecten zijn in staat hogere belastingen op te leggen zonder noodzakelijk bedrijven af te schrikken. Verschillende auteurs geven een theoretische ondersteuning voor het bestaan van dergelijke belastbare agglomeratie-effecten (o.a. Baldwin en Krugman (2004)).

BELASTINGEN EN AGGLOMERATIE-EFFECTEN IN BELGIË

In onze analyse trachten we de impact van belastingen, agglomeratie-effecten en hun interactie na te gaan op locatiebeslissingen van bedrijven binnen België. Belastingen kunnen een centrifugale kracht zijn voor bedrijven terwijl agglomeratie-effecten een centripetale kracht zijn. Bovendien kunnen beide determinanten elkaar compenseren of verzwakken.

We analyseren de locatiebeslissingen in 43 Belgische arrondissementen aan de hand van bedrijfsdata uit de Amadeus database van Bureau Van Dijk. Deze databank bevat jaarlijkse gegevens van alle bestaande en nieuwe ondernemingen die hun boekhouding dienen neer te leggen. We analyseren twee 3-jarige periodes, met name 1999-2001 en 2004-2006. De reden hiervoor is de belastinghervorming in België die doorgevoerd werd in 2003: het progressieve belastingstelsel bleef bestaan maar er werd een uniforme belastingverlaging doorgevoerd. Wij nemen enkel de grote bedrijven (belastbaar inkomen hoger dan 322500 Euro) op in onze analyse omwille van twee redenen. Ten eerste zijn dit de echte 'footloose' bedrijven en ten tweede vermijden we zo dat de progressiviteit van het Belgische belastingstelsel onze resultaten zou beïnvloeden.

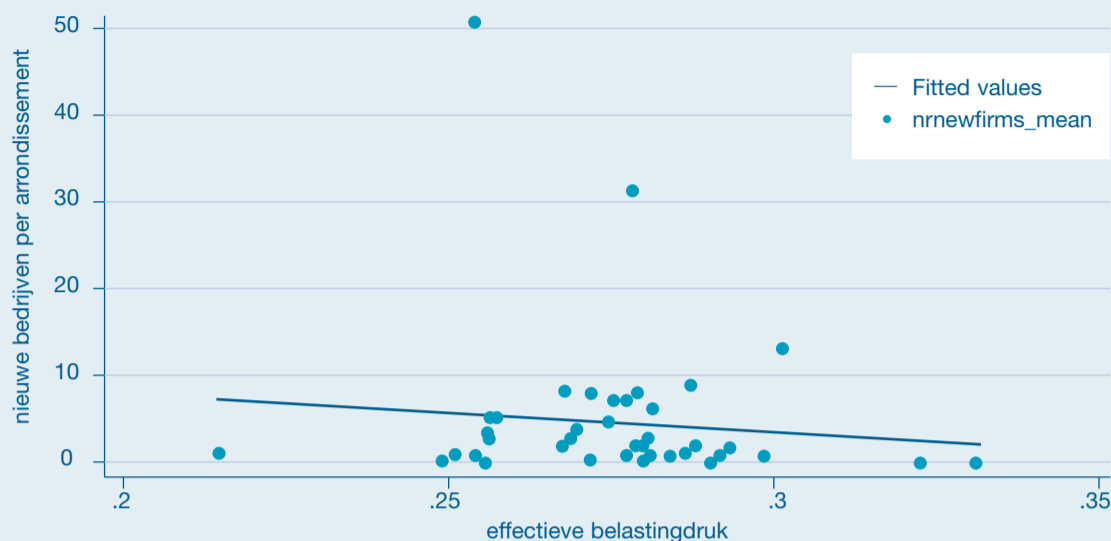
De statutaire vennootschapsbelastingvoet wordt nationaal bepaald en is bijgevolg gelijk voor alle arrondissementen. De effectieve belastingdruk – die we berekenen door de effectief betaalde belastingen van de aanwezige bedrijven te delen door hun winst – verschilt echter wel tussen de arrondissementen. Redenen hiervoor zijn onder andere belastingontduiking in arrondissementen met een minder efficiënte belastingadministratie, 'tax rulings' of verschillen in aftrekbare lokale belastingen (Vandenbussche, Crabbé en Janssen (2006)). De belangrijkste lokale belastingen zijn de opcentiemen op de onroerende voorheffing. Die kunnen vrij bepaald worden door elk van de 589 Belgische gemeenten. Aangezien deze belasting kan afgetrokken worden van de belastbare basis kan dit aanleiding geven tot verschillen in effectieve belastingdruk. De arrondissementen met de hoogste effectieve belastingdruk zijn Virton, Aat en Halle-Vilvoorde terwijl Marche-en-Famenne, Zinnik en Philippeville de laagste belastingdruk kennen.

Ook de vraag- en aanbodgeïnduceerde agglomeratie-effecten verschillen sterk tussen de Belgische arrondissementen. De arrondissementen met het hoogste marktpotentieel zijn uiteraard Brussel en Antwerpen terwijl Virton en Veurne het laagste marktpotentieel kennen. Ook wat de aanbodgeïnduceerde agglomeratie-effecten betreft scoren Brussel en Antwerpen het beste terwijl Neufchâteau en Virton vanuit dit oogpunt geen interessante locaties zijn.

De centrale vraag in deze studie is hoe deze agglomeratie-effecten en de effectieve belastingdruk zowel individueel als gezamenlijk de locatiebeslissing van de bedrijven beïnvloeden. Figuur 1 zet het jaarlijks gemiddeld aantal nieuwe bedrijven in elk arrondissement uit tegen de effectieve belastingdruk in dat arrondissement. De effectieve belastingdruk is negatief gecorreleerd met het aantal nieuwe ondernemingen maar er zijn duidelijk grote verschillen tussen de arrondissementen.

(Vervolg op pag. 4)

Figuur 1: Gemiddeld jaarlijks aantal nieuwe ondernemingen versus effectieve belastingdruk in 43 Belgische arrondissementen (periode 2004-2006)

Zo trekken regio's met éénzelfde belastingdruk toch een duidelijk verschillend aantal bedrijven aan. De vraag is dan of de grotere agglomeratie-effecten in de ene regio zorgen voor een groter aantal nieuwe bedrijven ondanks éénzelfde effectieve belastingdruk.

Om te analyseren of dit inderdaad het geval is schatten we een Poisson vergelijking met het aantal nieuwe bedrijven in een arrondissement op 5-digit sector niveau voor beide tijdsperiodes. Een Poisson model wordt typisch gebruikt bij een stochastische afhankelijke variabele die de frequentie van een gebeurtenis gedurende een bepaalde tijdperiode op een bepaalde plaats weergeeft. In onze studie gaat het meer bepaald om het aantal nieuwe vestigingen in elke sector in elk Belgisch arrondissement. We nemen ook fixed effects op voor de arrondissementen omdat er mogelijk arrondissement-specifieke locatiedeterminanten zijn die niet worden opgenomen in onze specificatie. Bovendien maken we een onderscheid tussen aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten op arrondissementen- en op sectorniveau. We nemen zowel de gemiddelde effectieve belastingdruk per arrondissement op als de interacties tussen beide agglomeratiemaatstaven en de effectieve belastingdruk. Ten slotte voegen we controlevariabelen toe die mee de locatie kunnen bepalen zoals de beschikbare infrastructuur of grondprijzen. Tabel 1 geeft de resultaten van de schatting weer voor beide periodes.

Uit Tabel 1 blijkt dat de effectieve belastingvoet in de tweede periode een negatieve impact heeft op het aantrekken van nieuwe bedrijven. Bovendien spelen zowel vraag- als aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten een rol. Interessant is de vaststelling dat aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten op arrondissementniveau bedrijven aantrekken terwijl aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten op sectorniveau bedrijven afstoten. De aanwezigheid van andere bedrijven in se is met andere woorden positief, denk maar aan spillovers en aan de aan- en verkoop van inputs. De aanwezigheid van andere bedrijven in dezelfde sector is daarentegen negatief – wat verklaard kan worden door een groter concurrentie-effect tussen bedrijven in de eigen sector onderling.

Wat de interactie-termen betreft kunnen we besluiten dat de aanwezigheid van vraag-geïnduceerde agglomeratie-effecten de negatieve impact van de effectieve belastingdruk kan compenseren. Aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten kunnen afgezwakt worden door hogere belastingen of juist compenseren voor de negatieve impact van hogere belastingen.

CONCLUSIES EN BELEIDSIMPLICATIES

Het belang van inzicht in locatiebeslissingen vraagt om een grondige analyse van de determinanten. De bestaande literatuur benadrukt het belang van zowel vennootschapsbelastingen als agglomeratie-effecten voor locatiebeslissingen. Hogere belastingen vormen een centrifugale kracht terwijl agglomeratie-effecten een centripetale kracht zijn. Wij onderzochten het belang van beide determinanten alsook hun interactie op de locatiebeslissing van bedrijven binnen België.

Belastingen op zich hebben een negatieve impact op de locatiebeslissingen van bedrijven binnen België sinds de belastinghervorming. Ook agglomeratie-effecten, zowel vraag- als aanbodgeïnduceerd, spelen een belangrijke positieve rol. De aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten blijken evenwel sterker te zijn.

Wat de interactie van beide determinanten betreft, ten slotte, stellen we vast dat een betere markttoegang de negatieve impact van een hogere belasting kan compenseren. Wat de aanbodgeïnduceerde agglomeratie-effecten betreft stellen we vast dat hogere belastingen de impact van de agglomeratie-effecten afzwakt.

Zowel belastingen als agglomeratie-effecten spelen een doorslaggevende rol bij locatiebeslissingen én kunnen elkaar bovendien compenseren of afzwakken. Overheden dienen bijgevolg bij het bepalen van hun belastingvoet rekening te houden met de aanwezige agglomeratie-effecten – willen zij erin slagen bedrijven aan te trekken.

Tabel 1: Poisson fixed effects schattingsresultaten

	aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten op arrondissementniveau		aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten op sectorniveau	
	(1) 99-01	(2) 04-06	(1) 99-01	(2) 04-06
Effectieve belastingdruk	32.06 (51.13)	-42.15** (19.58)	63.92 (48.61)	-39.82** (18.04)
Vraag-geïnduceerde agglomeratie-effecten	0.002 (0.002)	-0.0001 (0.0004)	0.004*** (0.001)	0.0002 (0.0004)
Aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten	1.38* (0.80)	0.01 (0.13)	22.49 (18.7)	-5.55*** (2.31)
Interactie effectieve belastingdruk en vraag-geïnduceerde agglomeratie-effecten	-4.97* (2.64)	0.69 (1.03)	-80.37 (65)	21.8*** (9.04)
Interactie effectieve belastingdruk en aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten	-0.002 (0.005)	0.003 (0.002)	-0.01 (0.004)	0.003** (0.001)
Controlevariabelen	ja	ja	ja	ja
Observaties	12352	16641	12352	16641
Loglikelihood	-782	-2277	-784	-2281

Noot: Sterren geven significantieniveau weer, *** is significant op 1% niveau ** is significant op 5% niveau en * is significant op 10% niveau.

FACULTEIT ECONOMIE EN BEDRIJFSWETENSCHAPPEN

Voor informatie over onderzoek (groepen, seminaries, jaarverslag), bezoek de website van de Faculteit: www.econ.kuleuven.be/onderzoek.htm

Reacties op Business In-zicht zijn altijd welkom bij patrick.vancayseele@econ.kuleuven.be
Voor een gratis abonnement contacteer loes.diricks@econ.kuleuven.be

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

In het huidige debat over een regionalisering van de vennootschapsbelasting impliceert deze studie dat de meer geagglomereerde regio's een hogere statutaire belastingvoet kunnen instellen zonder daarom noodzakelijk bedrijven af te schrikken. Verdergaand op deze redenering zou men kunnen stellen dat Vlaamse regio's (met gemiddeld hogere agglomeratie-effecten) een hogere statutaire belastingvoet kunnen instellen dan Waalse regio's. Deze 'veralgemeende' regionalisering houdt echter geen rekening met de grote verschillen binnen de twee regio's. Zo bevinden de meest geagglomereerde regio's zich niet allemaal in Vlaanderen. Luik en Moeskroen behoren bijvoorbeeld tot de top 10 van regio's met de hoogste aanbod-geïnduceerde agglomeratie-effecten en Nijvel en Luik tot de top 10 van regio's met de hoogste vraag-geïnduceerde agglomeratie-effecten. Tenslotte willen we benadrukken dat deze studie slechts een puzzelstuk vormt in het debat en kunnen we bijgevolg geen sluitend antwoord formuleren op de regionaliseringsvraag op zich.

REFERENTIES

Baldwin, R. en Krugman, P. (2004), Agglomeration, Integration and Tax Harmonization, *European Economic Review*, 48, pp 1-23

De Bruyne, K. (2006), The Location of Economic Activity: First versus Second Nature Core-Periphery Theories, *Review of Business and Economics*, vol. LI, pp 75-104

De Mooij, R. en Ederveen, S. (2003), Taxation and Foreign Direct Investment: A Synthesis of Empirical Research, *International Tax and Public Finance*, 10, pp 673-693

Vandenbussche, H., Crabbé K. en Janssen, B. (2006), Is There Regional Tax Competition? Firm Level Evidence for Belgium, *De Economist*, vol. 153 n° 3., pp 257-276

Karen Crabbé

is als docent verbonden aan de Lessius Hogeschool en is geaffilieerd onderzoeker aan de onderzoeksgroep accountancy, financiën en verzekeringen (AFI) karen.crabbe@econ.kuleuven.be

Karolien De Bruyne

is als docent verbonden aan de Hogeschool-Universiteit Brussel en is geaffilieerd onderzoeker aan het Centrum voor Economische Studiën - onderzoeksgroep internationale economie karolien.debruyne@econ.kuleuven.be